

Fiataljaink munkáiból

HROTKÓ LŐRINC, NÉMETH JÓZSEF:

Egy mocsárciprus állomány

Tudomásunk szerint a mocsárciprus hazánkban igen kevés helyen található jelentősebb mennyiségben. A kámoni, szarvasi, vácrátóti és alcsuti arborétumban, valamint a Hévízi parkban találhatók idősebb csoportok.

A szakirodalom nem említi meg a mocsárciprus állományszerű előfordulását. Ez adta az indítékot, hogy bemutassuk a Budapesti Erdőfelügyelőség illetékességi területén, a Gemenci Áll. Erdő- és Vadgazdaság Karapancsai erdő-tömbjében található, feltehetőleg hazánk legidősebb mocsárciprus állományát.

Mivel egzóta fafajról van szó, röviden bemutatjuk magát a fafajt:

Mocsárciprus (Taxodium distichum Rich.)

Hazája az Egyesült Államok déli és délkeleti partvidéke és a Mississippi völgye. A mocsaras lapályokat kedveli. 30—50 m magasságot ér el, 4 m átmérőig. Sajátos érdekessége a fa környezetében mindenütt felszínre törő, sakkfigurára emlékeztető légző gyökök, az ún. ciprus babák, és a gyakran elárasztott helyeken a palánkos, erősen terpeszes törzs. Különös a lombhullása is. Nemcsak a leveleket, hanem a rövid hajtásokat is hullatja úgy, hogy csak a kopasz vezérhajtásai maradnak. Dél-Európában a nedves öntéstalajokon haszonfának ültetik.

A karapancsai mocsárciprus állományt a törzselemzés szerint 1910-ben telepítették, öles hálózatban, a volt főhercegi, bélyei uradalom karapancsai erdőgondnokságának északkeleti részén, a Budzsaki-Duna partján. Származása ismeretlen. A populációban különböző fenotípusú egyedek fordulnak elő. A holtág vízszintjét zsilip szabályozza. A holtág vízszintjétől függően a szivárgás hatására változik a talaj vízellátottsága. A 70 cm mélyen található kötött vízzáró réteg miatt télen és koratavasszal gyakori a felszíni vízborítás is. A talajszelvény adatai:

0—5 cm-ig avar, mull jellegű túalom

5—14 cm-ig fekete morzsás, humuszos vályog

14—60 cm-ig sárga, rozsdafoltos öntési iszap

60 cm-nél talajvíz (1983. június 27-i adat.)

A teljes talajszelvény karbonátos.

Az erdőrészt üzemtervi jele: Hercegszántó 12 A, területe: 0,4 ha,

elsődleges cél: természetvédelem,

termőhelytípus: ESZTY. ÁLL. ÖE,

fekvése: mély,

fafaj: MC elegaránya 100%,

kora: 73 év,

záródás: 70%,

fatömeg 1 ha-on: 436 m³,

nf. gyérítésre előírva 20 m³/ha.

*A délkeleti szélén álló legvastagabb
törzs (fotó: Hrotkó)*

*Részlet a mocsárciprus állományból
(fotó: Hrotkó)*

A mocsárciprus jellegzetes légző gyökerei (előtérben egy gyufásdoboz (fotó: Hrotkó)

Az üzemtervben szereplő viszonylag alacsony záródás annak következménye, hogy 1910-ben elvégzett telepítés csak 450 n.-öl — 0,16 ha területen történt, ez bizonyítja az 1935-ben Galló M. által elkészített törzselemzés. A későbbi üzemtervezések szomszédos üres területeket (út, töltés, nyíladék és tisztás) csatoltak a részlethez. 1983. év tavaszán elvégeztük a teljes állományfeldvétel, mind a gyérités után visszamaradó, mind pedig a kivágásra kerülő törzsekre vonatkozóan. A felmérések alapján a főbb állományszerkezeti mutatókat a táblázat tartalmazza. A mutatók a gyérités elvégzése előtti képet tükrözik:

Megnevezés		adatok		
		átlagfára	részletre	1 ha-ra
Törzsszám	db	1	102	255
Növőtér	m ²	39	39	39
Magasság	m	28	28	28
Ágtiszta magasság	m	20	20	20
Mellmagassági átmérő	cm	47	47	47
Körlap	m ²	0,17	17,4	43
Fatermés	m ³	2,32	237	592

A táblázat adatai a mocsárciprus állomány kiváló növekedését, és jó fa-termőképességét tükrözik. Még inkább így van ez, hogyha az adatokat a teljesen a mocsárciprus 100³/₀ záródású foltjaira vetítjük. A teljes záródású foltokon a növőtér mindössze 16 m², ami ha-ként 530 db törzsszámnak felel meg. A gyéritésre kijelölt 16 db törzs fatömege 29 m³, ami megfelel 72 m³/ha belenyúlási erőnek és 16³/₀ törzsszám csökkentésnek.

Az üzemtervi nyilvántartás adatai szerint az utolsó 20 évben az állományban nem végeztek gyéritést. Ennek megfelelően a növőtér index is alacsony, a teljesen záródott foltokban mindössze 0,14. Külön figyelmet érdemelt az állományon belüli egyes fák kiváló növekedése, pl.: Az állomány legvastagabb fájának mellmagassági átmérője 98 cm, magassága 32 m. Mivel a részlet szélén, szabadállásban van, igen nagy a koronája is.

Az állományon belüli három kimagasló egyed magassága 34, 34, 32 méter, a mellmagassági átmérőjük 76, 70, 64 cm. Szél által letört koronából származó törzsszakaszon évgyűrű számlálást és mérést végeztünk, ennek alapján az utóbbi 25 évgyűrű átlagos vastagsága 4,35 mm (koronában!) Feltűnően vékony a kéreg vastagsága. A 35 cm átmérőjű törzsrészen a kéregvastagság mindössze 4 mm.

Az állomány egészségi állapota a múlt évi széltöréstől eltekintve jó. Néhány, főként a kimagasló szintben helyet foglaló egyed esett a széltörés áldozatául (derékba törve). A magas, pangó talajvíz, ill. felszíni vízborítás ellenére sem volt tövestől kidőlés.

A mocsárciprus faanyagának kiváló tulajdonságai a könnyű megmunkálhatóság, a szálkamentes törés, a hajlékonyság a fafaj nagyobb mérvű felkarolására hívja fel a figyelmet. A száraz fának sűrűsége 0,339 kp/dm³, húzószilárdsága 277 kp/cm², nyomószilárdsága 270 kp/cm². A fa könnyű fajsúlya, szálkamentes törése, rugalmassága főleg a légi közlekedés belső építészetében kínál felhasználási lehetőséget.

A fafaj honosíthatóságát bizonyítja, hogy évről évre megjelenik az állomány alatt a természetes újulat. A bemutatott állomány kiváló növekedése, fájának felhasználhatósága indokolná, hogy a vizes, mocsaras, más fafaj termesztésére nem alkalmas termőhely mozaikokon előnyben részesítjük, felkaroljuk.